

مقطع تحصیلی: کاردانی □ کارشناسی □ رشته: روابط عمومی...ترم: 2...سال تحصیلی: 1398-1399

نام درس: تحولات اجتماعی ایران معاصر.. نام و نام خانوادگی مدرس: رضوان مشاهری فرد...
آدرس email مدرس: rezvan271355@gmail.com...تلفن همراه مدرس: 09123353127...

جزوه درس: تحولات اجتماعی ایران معاصر... مربوط به هفته : چهارم □ پنجم □ ششم □
text: دارد □ ندارد voice points: دارد □ ندارد power: دارد □ ندارد □
تلفن همراه مدیر گروه : 09124058720.....

نقش علما در تحولات ایران معاصر

متأسفانه در نهضت مشروطه، علمای ما از لحاظ سیاسی، به دو دسته عمده تقسیم شدند: ۱. گروه مشروطه خواه؛ ۲. گروهی که به مخالفان مشروطه مشهور شدند. دو دسته فوق، هم در ایران و هم در نجف حضور داشتند.

پس از دستان مشروطه، علمای اصولی به دو دسته تقسیم شدند: گروهی به مشروطه بی اعتماد شدند و دسته دیگر همچنان آن را پی گیری می کردند. از کوشاترین افراد دسته دوم می توان به آیه الله سید حسن مدرس و آیه الله سید ابوالقاسم کاشانی اشاره کرد.

در جنگ جهانی اول، چهار تن از علمای بزرگ شیعه بر ضد انگلیسی ها و به نفع عثمانی ها فتوای جهاد صادر کردند. این عالمان عبارت بودند از: ۱. سید محمد کاظم یزدی؛ ۲. میرزا محمد تقی شیرازی که به عنوان رهبر انقلاب ۱۹۲۰ م عراق معروف است؛ ۳. شیخ الشریعه اصفهانی؛ ۴. آیه الله سید مصطفی کاشانی، پدر سید ابوالقاسم کاشانی که خود در ۱۹۱۶ م در جنگ با انگلیسی ها مجروح شد.

در میان عالمانی که در ایران با انگلستان به نبرد پرداختند، می توان از این شخصیت های برجسته نام برد: ۱. شیخ محمد حسین برازجانی در بوشهر؛ ۲. شیخ جعفر محلاتی؛ ۳. آیه الله سید عبدالحسین لاری، مشهور به مجتهد لاری.

مرحوم لاری از شاگردان میرزای شیرازی بود و با همکاری اسماعیل خان صولۀ الدوله قشقایی، حکومتی بر مبنای ولایت فقیه در منطقه لارستان برقرار کرد. وی با استناد به آیات و روایات، مبارزه با ظلم را ضروری می دانست و خواهان مشروطه مشروعه تحت نظر ولایت فقیه بود. بر این اساس، از ایشان به مثابه پیشگام عمل به نظریه ولایت فقیه یاد می شود.

قابل توجه مدرسین محترم : حداقل 4 صفحه در هر هفته برای ارایه محتوای درس و یک صفحه برای خلاصه درس و نمونه سولات در نظر گرفته شود.

از جمله روحانیونی که در سطح پایین تری قرار داشتند و در ایران به مبارزه سیاسی پرداختند، می توان این افراد را نام برد:

۱. میرزا کوچک خان جنگلی: نام وی میرزا یونس بود. او جنبش جنگل را در سال ۱۹۱۷ م به راه انداخت. میرزا از جمله کسانی بود که خواهان تزلزلات اتحاد اسلام بود؛

۲. شیخ محمد خیابانی: وی حزب دموکرات را در تبریز تأسیس کرد.

هر دو طلبه فوق حکومت تشکیل دادند. خیابانی، حکومت آزادستان را در تبریز و کوچک خان، حکومت جمهوری شوروی جنگل را در گیلان برقرار کرد. شوروی به آن نوع از جمهوری گفته می شود که با نظام شوریایی اداره می شود؛ بنابراین آنچه برخی گمان کرده اند که این دو تن از طرفداران اتحاد جماهیر شوروی بوده اند، صحیح نیست. نکته دیگر اینکه هر چند بروز برخی خطاهای آنان را نمی توان انکار کرد، دغدغه اصلی آنان اسلام بوده است.

نقش علما در عصر رضاشاه

کودتای رضاخان و سید ضیا در سوم اسفند ۱۲۹۹ (۱۹۲۱ م) به وقوع پیوست. در این دوره، همه جنبش ها و نهضت های اسلامی و غیر اسلامی در ایران سرکوب شدند. در سال ۱۳۰۴، رضاخان پس از چهار سال به رضاشاه تبدیل شد، قانون اساسی تغییر کرد و سلطنت پهلوی جایگزین سلطنت قاجاریه شد. پس از رحلت مراجع بزرگ عراق، مراجع دیگری وارد صحنه سیاسی این کشور شدند و با حضور استعمار انگلیس به

مخالفت پرداختند؛ از جمله آنها آیه الله نائینی (م ۱۳۱۶)، سید ابوالحسن اصفهانی (م ۱۳۲۵) و شیخ محمد مهدی خالصی (م ۱۳۰۲) می باشند. این سه عالم به دلیل اعتراض بر پادشاه دست نشانده انگلیس، به ایران تبعید شدند. پس از ورود آنها به قم، رضاخان از اولین کسانی بود که به دیدار آنها آمد. در آن زمان، در تهران داستان جمهوری بر سر زبان ها جاری بود. رضاشاه نیز این بحث را مطرح می کرد که باید سلسله قاجار برکنار و سپس نظام جمهوری تأسیس شود. الگوی وی نیز در این باره، کشور ترکیه بود. به هر حال، رضاخان به حضور این سه عالم در قم رسید و از جایگاه فردی که داعیه دار مذهب است، به گفتوگو با آنان پرداخت. نتیجه این مذاکرات به توقف جمهوری خواهی انجامید.

تحولات مذهبی در دوره رضا شاه

مهم ترین مخالف رضاشاه، آیه الله سید حسن مدرس بود که پس از چند ترور نافرجام، سرانجام در سال ۱۳۱۶ در تبعیدگاهش، شهر کاشمر در خراسان، به شهادت رسید.

برخی از اقدامات مهم رضاشاه که با مخالفت علما و نیروهای مذهبی مواجه شد یا دست کم بهانه مخالفت ایشان را فراهم کرد، عبارت است از:

۱. تصویب قانون نظام وظیفه عمومی در سال ۱۳۰۴؛
۲. تصویب قانون مدنی در ۱۳۰۷ که البته با واکنش چندانی مواجه نشد؛
۳. تصویب قانون برگزاری امتحانات طلاب در سال ۱۳۱۰ که با هدف نظارت بیشتر بر حوزه ها صورت گرفت؛
۴. قانون تعیین حدود حاکم شرع به مسائل خانواده در سال ۱۳۱۱.

نکته شایان ذکر اینکه به لحاظ تاریخی دو نوع محاکم در تاریخ ایران وجود داشته است:

الف) محاکم عرفی که در سیطره دولت بود؛

ب) محاکم شرعی که در اختیار علما قرار داشت.

با محدود شدن محاکم شرعی به مسائل خانواده سعی می شد که قدرت حقوقی و قضایی علما محدود گردد؛

نمونه سوالات:

- 1- نقش علما در رابطه با جنبش مشروطه را چگونه تحلیل میکنید؟ توضیح دهید.
- 2- دو مورد از اقدامات مذهبی رضاشاه را نام برده و توضیح دهید.